Reviews and Information
Рецензии и информация

ЕМИЛИЯН СТАНЕВ И КИНОТО

Радка Пенчева
Къща музей „Емилиян Станев“ – Велико Търново

През месец май 2017 г. Националният литературен музей съвместно с кино „Одеон“ инициираха прожекции на български игрални филми по литературни творби – „Ян Бибиян“, „Тютюн“, „Крадецът на праскови“ и др. Филмите бяха предшествани от лекция за съответния филм и за автора на творбата.

На 25 май беше прожекцията на филма „Крадецът на праскови“. Бях поканена да изнеса слово за Емилиян Станев и филма по неговата творба. За своята лекция бях улеснена от статията на кинокритика Григор Чернев „Писателят във филмовото огледало“, поместена в сборника с доклади върху творчеството на Ем. Станев по повод неговата 100-годишнина „Писател български“ от 2007 г. (с.301 – 308), за което съм му безкрайно благодарна. Спрях се на това, че младите хора днес първо гледат филма по дадена литературна творба, а после четат книгата, ако се провокира интерес у тях. И наистина, оригиналът не е в началото, а в края. В началото е екранизацията.

Игралните филми по творбите на Ем. Станев са няколко. През 1960 г. Борислав Шаралиев екранизира повестта „В тиха вечер“, през 1964 г. Вълo Радев прави режисьорски дебют с „Крадецът на праскови“, през 1973 г. след екранизацията на „Тютюн“ Никола Корабов заснема „Иван Кондарев“ и през 1981 г. Янко Янков снима „Търновската царица“. В телевизията са заснети още два игрални филма по творби на писателя от режисьора Павел Павлов – през 1981 г. „Язовецът“ и през 1987 г. „Делници и празници“.

Заснетите филми следват хронологията на творбите на писателя и повтарят заглавията им. Режисьорите правят това, защото са респектирани от името на автора и не смеят да променят заглавията, както и защото искат да използват популярността на писателя при разпространение на филмите. Навлизането на Емилиян Станев във филмовото изкуство съвпада с щастливите години на българското кино. Както виждаме, с екранизацията на Емилиян-Станевите творби се заемат най-видните ни режисьори, които запазват и духа на авторовата проза.

Ем. Станев е сценарист само на филма „В тиха вечер“, по-късно е оставял тази работа на други хора. Сам той казва: „Нямам влечение към театъра, нямам влечение и към киното“. Въпреки това на Ем. Станев му провървява и при актьорите, които играят в неговите творби. Техните екранни образи заживяват паралелно с книгите му. Във филмите по негови творби участват актьорите Коста Цонев, Иван Братанов, Наум Шопов, Стефан Данаилов, Катя Паскалева, Цветана Манева, Антон Горчев, Иван Андонов, Любомир Димитров, Раде Маркович, Никола Дадов, Ели Скорчева, Камелия Тодорова, незабравимата Невена Коканова. Тя пресъздава няколко авторови образа, любими негови женски образи, спокойно може да бъде наречена негова актриса. Григор Чернев в посочената статия дава справка и за броя на зрителите, които са гледали филмите по Ем. Станев:

„В тиха вечер“ – 2 212 899 човека
„Крадецът на праскови“ – 2 519 187
„Иван Кондарев“ – 2 683 682
„Търновската царица“ – 1 296 859

Или общо 8 712 667 човека. Тази цифра е до 1989 г., когато „Киноразпространение“ води статистика за зрителите. Сега, когато има вече и други носители, ние не знаем цифрата на зрителите, но при всички положения тя е много висока. Екранизациите по неговите книги предизвикват интерес и към първоизточника, т.е. към литературната творба, и по този начин има и обратна връзка.

Филмът „Крадецът на праскови“ е заснет в Студия за игрални филми през 1964 г. И до днес той се радва на зрителски интерес, изучава се в НАТФИЗ като христоматиен филм в българското кино. Режисьор и сценарист е Вело Радев, оператор – Тодор Стоянов, художник – Неделчо Нанев, музиката е на Симеон Пиронков. Във филма е пресъздадена невъзможната любов по време на войната между Лиза – жената на полковника на Търновския гарнизон, и сръбския пленник Иво Обренович. В ролите са Невена Коканова и Раде Маркович. Вело Радев, макар че следва автора, е очовечил образите на героите, показал е нашата толерантност към унижените пленници, на които българите носят храна. Но все пак главното в него е любовното чувство, което изживяват двамата влюбени. Тази голяма любов е невъзможна по време на войната, която преживяват и народите в Европа, и българският народ. И все пак авторовата идея, че за любовта няма специално време и условия да избухне и разцъфти, е показана във филма. Лиза обича унижения и оскърбен пленник, тя зачита неговото чисто човешко право да обича и да бъде обичан. Невъзможността тази любов да съществува в размирното време, води до трагедията с убийството на пленника. За зрителя остава

чувството на съпричастност към красотата ѝ, вълнението му, че се е докоснал до чистите ѝ пориви. Тя би могла да просъществува в едно по-спокойно време, което, за съжаление, в нашите балкански територии е трудно осъществимо. Фактът, че творбата ни вълнува и днес, доказва правотата на авторите – и на книгата, и на екранизацията ѝ.

EMILIYAN STANEV AND THE CINEMA

✉ **Dr. Radka Pencheva**
Emilyan Stanev House-museum
20, Nikola Zlatarski St.
Veliko Turnovo, Bulgaria
E-mail: emstanevmuseum@abv.bg